

Uloga nastavničkih kompetencija u osobnom i emocionalnom razvoju učenika

Jelošek, Ena

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:950349>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-23**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Studij Filozofije i pedagogije

Ena Jelošek

**Uloga nastavničkih kompetencija u osobnom i emocionalnom
razvoju učenika**

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Renata Jukić

Osijek, 2024.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za pedagogiju

Studij Filozofije i pedagogije

Ena Jelošek

**Uloga nastavničkih kompetencija u osobnom i emocionalnom
razvoju učenika**

Završni rad

Društvene znanosti, pedagogija, didaktika

Mentor: izv. prof. dr. sc. Renata Jukić

Osijek, 2024.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 6.9.2024.

Ena Jelošek, 0122239821

Ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

Cilj ovog završnog rada je prikazati ulogu i važnost nastavničkih kompetencija u odgojno-obrazovnom procesu s naglaskom na osobni i emocionalni razvoj učenika. U suvremenom obrazovanju ključno je inicijalno obrazovanje nastavnika, ali i njihovo kontinuirano profesionalno usavršavanje te prilagodba novim trendovima obrazovanja i društva. Kontinuirani profesionalni razvoj ključan je za održavanje kvalitete obrazovanja. Profesionalno kompetentni nastavnici stvaraju poticajno okruženje za učenje te pružaju emocionalnu i socijalnu podršku učenicima. Nastavničke kompetencije predstavljaju skup znanja, vještina i sposobnosti, a one uključuju pedagoške, didaktičke, psihološke i metodičke kompetencije koje nastavnik treba kontinuirano razvijati. Emocionalna inteligencija je neizostavna kompetencija nastavnika jer nastavnici s visokom emocionalnom inteligencijom stvaraju pozitivno okruženje te potiču emocionalni i socijalni razvoj učenika. Emocionalni razvoj jedan je od čimbenika razvoja socijalnih kompetencija koje su usmjerene na uspješno sudjelovanje u zajednici. Škola ima važnu ulogu u poticanju cjelovitog razvoja djece te osigurava uvjete za razvoj kreativnih, samopouzdanih, stabilnih i odgovornih pojedinaca koji su sposobni za interakciju s drugima i koji doprinose zajednici. Nastavnici nisu samo prenositelji znanja, oni su savjetnici i mentori koji pomažu svojim učenicima u cjelovitom razvoju. Kompetentni nastavnici su kreativni, fleksibilni, ostvaruju partnerske odnose, empatični su i inovativni. Socio-emocionalne kompetencije nastavnika važne su u stvaranju pozitivne školske klime koja podržava emocionalni i socijalni razvoj učenika. Kvaliteta nastave uz nastavničke kompetencije ima ključan utjecaj na oblikovanje budućnosti mladih. Razvijanje kompetencija, cjeloživotno usavršavanje i prilagodba suvremenim obrazovnim potrebama i zahtjevima, osigurava da nastavnici uspješno odgovaraju na izazove i potrebe učenika, uključujući njihov cjelokupni razvoj i pripremu za budućnost i životne izazove. Ulaganje u razvoj kompetencija nastavnika je zapravo ulaganje u budućnost obrazovanja.

Ključne riječi: kompetencije, nastavničke kompetencije, emocionalni razvoj, osobni razvoj

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Kompetencije	2
3. Nastavničke kompetencije	3
3.1. Profesionalne kompetencije nastavnika	3
3.1.1. Pedagoške kompetencije	5
3.1.2. Didaktičke kompetencije	7
3.1.3. Metodičke kompetencije	9
3.1.4. Psihološke kompetencije	9
4. Osobni i emocionalni razvoj	10
4.1. Emocije, emocionalna inteligencija i emocionalni razvoj	10
4.2. Osobni i socijalni razvoj	12
5. Važnost nastavničkih kompetencija u razvoju osobnog i emocionalnog života učenika	14
6. Zaključak	19
7. Popis literature	20

1.Uvod

Nastavničke kompetencije od ključne su važnosti za djetetov cjelokupni razvoj, a u ovom radu problematizirat će se nastavničke kompetencije s naglaskom na one koje utječu na osobni i emocionalni razvoj učenika. Kompetencije su skup znanja, vještina, sposobnosti i vrijednosti koje omogućuju učinkovito obavljanje određenih zadataka. Isto tako, kompetencija može biti i skup znanja i vještina koje su potrebne za snalaženje u različitim situacijama. Razni autori su se bavili nastavničkim kompetencijama, a u ovom radu fokus je na nastavničkim kompetencijama koje uključuju pedagoške, psihološke, didaktičke i metodičke aspekte kompetencija. Također, rad se bavi i analizom osobnog i emocionalnog razvoja s naglaskom na utjecaj koji oni imaju na obrazovanje. Razmotrit će se i priroda emocija, njihova uloga u razvoju pojedinca, opisane su karakteristike emocija i njihov utjecaj na ponašanje i međuljudske odnose. Emocionalna inteligencija, sposobnost prepoznavanja i upravljanja emocijama također je definirana i obrađena kao tema u ovom radu. U okviru teme problematizirana je uloga i utjecaj škole i socijalnog okruženja na razvoj pojedinca te važnost posjedovanja socijalnih i emocionalnih kompetencija nastavnika u odgojno-obrazovnom procesu. Nastavničke kompetencije imaju ključnu ulogu u poticanju i oblikovanju osobnog, emocionalnog i socijalnog razvoja učenika te je potrebno pratiti promjene koje društvo u cjelini stavlja pred nastavnike pri čemu dolazi do promjena u nastavničkoj ulozi i njegovim metodama rada u nastavi. U radu je naglasak stavljen na važnost socio-emocionalnih vještina u obrazovanju i načina na koji nastavnici mogu doprinijeti razvoju istih kod učenika. U nastavi i izvan nje, nastavnici imaju ključnu ulogu ne samo u obrazovanju, već i u odgoju jer mogu utjecati na obrazovne ishode, unaprijediti ih, ali i pridonijeti cjelokupnom razvoju učenika.

2. Pojam kompetencije

Riječ kompetencija prema hrvatskoj enciklopediji dolazi od eng. riječi Competence, njem. Kompetenz, lat. Competentia, a ova riječ označava sposobnost, tj. znači biti sposoban. Pa tako autor Ćatić (2012) u svom radu kompetencije definira kao skup znanja, stavova ili vještina koje možemo koristiti u raznim situacijama u kojima se pronademo. Danas je izuzetno važno posjedovati stručne kompetencije jer bez njih bi teško uspješno mogli obavljati zadatke koji nas očekuju u radnim okruženjima koja su u suvremenom svijetu često kompleksna. Na kompetencijskom pristupu počiva izrada kurikuluma i programa za stručno usavršavanje i to je upravo zbog toga što su kompetencije povezane s praktičnim sposobnostima. Ćatić također smatra da su nam one važne jer s pomoću njih možemo prepoznati i procijeniti sposobnosti pojedinaca. Weinert (2001, prema Paklečić, 2008) je definirao kompetencije kao kognitivne sposobnosti i vještine koje pojedinci ili posjeduju ili ih mogu steći kako bi riješili probleme i to uz pomoć motivacije, volje i spremnosti. Vještine se odnose na aktivnosti koje se izvode često automatski, nesvjesno i bez kontrole. Vještine obično prate neki obrazac i zahtijevaju dugotrajno uvježbavanje te su specifičnije od sposobnosti koje su općenitije. Vještine mogu postojati neovisno o sposobnostima. Sposobnosti mogu biti genetski uvjetovane i one su uglavnom preduvjet za stjecanje vještina koje se stječu i uče. Tradicionalno se skup sposobnosti i vještina naziva umijeće, grč. téchne. Pa tako prema Weinertu (2001, prema Papenkort, 2014), kompetencije uključuju sposobnosti koje su povezane s vještinama. Sposobnosti bez vještina, kao i vještine bez sposobnosti, nisu shvaćene pojmom kompetencije. S obzirom na sve pristupe pojmu kompetencija, teško je pronaći jednu opće prihvaćenu definiciju kompetencije koja bi bila polazište. On predlaže nekoliko kriterija koji su nam potrebni kako bi došli do definicije kompetencije. Prvi kriterij je da kompetencije predstavljaju “potrebne pretpostavke pojedinca ili grupe za uspješno izvršavanje složenih zadataka”. Drugi kriterij naglašava da te “pretpostavke uključuju kognitivne i nekognitivne komponente” kao što su etičke, motivacijske, socijalne i voljne. Pretposljednji od kriterija je da “kompetencije podrazumijevaju visok stupanj složenosti, za razliku od vještina koje uključuju automatizirane aktivnosti”. Konačno, posljednji kriterij je da je proces učenja „nužan za stjecanje kompetencija” (Weinert, 2001, prema Ćatić, 2012, str.177). Previšić (2013, prema Brust Nemet, 2013) kompetenciju i kompetentnost definira kao svojstvo onoga koji ih posjeduje i raspolaze njima kao sposobnostima. Nadalje, autorica Cameron (2008) kompetenciju definira kao skup znanja, vještina i stavova koje su potrebne za neko profesionalno područje, a biti kompetentan

znači biti dovoljno sposoban, imati dovoljno vještina, znanja i kvalifikacija. Biti dovoljno sposoban ili imati dovoljno vještina znači imati znanja i sposobnosti koje zadovoljavaju neki uobičajeni minimum.

3. Nastavničke kompetencije

Autori Živanović, Perućica i Vodopivec (2022) smatraju da su stručna osposobljenost i pojam kompetencije sinonimi, te da ova dva sinonima označavaju skup radnih zadataka koji su po vrsti i po sadržaju povezani, a osoba koja obavlja te zadatke mora biti kvalificirana u određenoj struci. Ovi autori također imaju mišljenje da kvaliteta rada učitelja, ali i kvaliteta cjelokupne obrazovne institucije ovisi o stručnim kompetencijama koje učitelj posjeduje. Što je veći broj kompetencija koje učitelj posjeduje, to će rad učitelja biti uspješniji. Kompetencije učitelja su ključne za postizanje optimalne kvalitete rada. Mnoga istraživanja pokazuju da učitelji i kompetencije koje posjeduju imaju značajan i pozitivan utjecaj na postignuća učenika i to je nešto što je znatno važnije od utjecaja organizacije škole, upravljanja školom i slično (Darling-Hammond, 1997; Rivkin, Hanushek, Kain, 2005, prema Lejla Jelovica, Anna Alajbeg, 2022). Kvalitetu odgoja i obrazovanja određuje niz faktora, ali kompetencije nastavnika imaju ključan i presudan značaj. Nastavnik svoje kompetencije razvija od početka obrazovanja i nadograđuje ih tijekom svoje profesionalne karijere (Branković, Popović, 2018). Ne smijemo zaboraviti da je važno razmišljati o budućnosti obrazovanja. Autorica Jukić (2023) smatra da budućnost oblikujemo danas i da obrazovanje mora biti usmjereno prema potrebama budućih generacija. S obzirom na brzi napredak tehnologije i odrastanje novih generacija u takvom okruženju, nastavnici se moraju prilagoditi tim promjenama i prilagoditi svoje metode poučavanja. Nastavnici moraju usvojiti sve vještine i sadržaje koji su važni za nove generacije te moraju biti spremni na sve izazove koje im to donosi.

3.1. Profesionalne kompetencije nastavnika

S obzirom na nove društvene trendove i promjene, nastavnici trebaju kontinuirano razvijati svoje profesionalne kompetencije u skladu s novim trendovima i promjenama kako bi ostvarili društvene

ciljeve obrazovanja. Osim što nastavnici imaju ključnu ulogu prenošenja znanja učeniku, oni također moraju oblikovati i utjecati na njegov svjetonazor, te razvijati njihov karakter i osobnost, kako je istaknuto u radu Potkonjaka i Šimleše (Potkonjak, Šimleša, 1989, prema Branković, Popović, 2018). Branković i Popović (2018) smatraju da se nastavnici u 21. stoljeću suočavaju s brojnim izazovima razvoja kompetencija. Nastavnici moraju usvajati nove vještine koje su u skladu s modernim društvom, a trebaju napustiti postojeće i zastarjele. Ali svi ti izazovi s kojima se nastavnici susreću određuju put njihovog profesionalnog razvoja koji se neprestano mijenja. Razvoj kompetencija nastavničke profesije ističe se po tome što uključuje kontinuirano usavršavanje u pedagoškim, psihološkim, didaktičkim i metodičkim područjima. Branković i Popović (2018) smatraju da temelj napretka i usavršavanja je upravo u otvorenosti i spremnosti nastavnika na sve te promjene, ali i motivacija za cjeloživotnim učenjem. Jurčić (2014) smatra da svaki ljudski rad zahtijeva određene vještine, sposobnosti i kompetencije, a to vrijedi i za nastavničku profesiju. Značaj nastavnika i nastavničke profesije se očituje kroz sposobnost korištenja već stečenih kompetencija, ali ujedno i u razvoju i stjecanju novih vještina koje su potrebne za pozitivan razvoj pojedinca i društva. Isto tako, Jurčić (2012) smatra da nastavničke kompetencije uključuju i stručnost koju prepoznaju i učenici i roditelji, a koja se temelji na nekim vrijednostima i sposobnostima.

Autori Branković i Popović (2018) smatraju da kompetentan nastavnik mora biti otvoren i motiviran za cjeloživotno učenje i kontinuirani profesionalni razvoj. U mnogim zemljama, nastavničko zanimanje je iznimno važno za društvo, i upravo zbog toga se postavljaju specifični standardi kompetencija koje nastavnik mora posjedovati kako bi se bavio nastavničkim zanimanjem. Dakle, radi se o vještinama, znanjima i sposobnostima koje nastavnici trebaju posjedovati nakon što završe svoje osnovno obrazovanje i započnu rad u školama. Kompetencije nastavnika mogu se podijeliti u četiri skupine, pedagoške, psihološke, didaktičke i metodičke kompetencije. One su međusobno povezane i uvjetuju jedna drugu, a njihov razvoj čini skup profesionalnih kompetencija nastavnika.

Profesionalne kompetencije nastavnika osim što se dijele na pedagoške, psihološke, didaktičke i metodičke, mogu se klasificirati i na druge načine. Svakom nastavniku su potrebne specifične kompetencije vezane za nastavni predmet koji predaje. Konkretno, nastavnik razredne nastave

stječe stručne kompetencije kroz različite discipline koje su prilagođene uzrastu učenika (Branković, Popović, 2018).

3.1.1. Pedagoške kompetencije

Pedagoške kompetencije, jedne od najvažnijih kompetencija nastavnika, predstavljaju složen sustav znanja, vještina i sposobnosti koje su potrebne za odgojno djelovanje s djecom, mladima, ali i odraslima. Proces odgoja je sveobuhvatan i uključuje djelovanje raznih faktora. Odgoj djece se odvija u raznim okruženjima u kojima se dijete kreće, od obitelji, škole, ali i u slobodnom vremenu. Iz tog razloga, važno je da kompetentni nastavnici stalno prate nove pedagoške spoznaje kako bi unaprijedili svoje sposobnosti i vještine odgajanja učenika (Branković, Popović, 2018). Jurčić (2012) smatra da pedagoške kompetencije suvremenog učitelja obuhvaćaju osobnu, komunikacijsku, socijalnu, emocionalnu, interkulturalnu, građansku kompetenciju i dr., koje treba promatrati kao povezane unutar rada učitelja. Za uspješan rad učitelja, pedagoške kompetencije su nam potrebne u izgradnji kurikulumu, u organizaciji i vođenju odgojno-obrazovnog procesa, u oblikovanju razredne klime, u utvrđivanju učenikovih postignuća i u partnerstvu s roditeljima. Autor Previšić (2013, prema Brust Nemet, 2013) pod profesionalnom kompetencijom podrazumijeva profesionalnu i socijalnu komunikaciju kao jednu ključnu komponentu u razvoju ljudskih sposobnosti. Jurčić (2014) smatra da su u odgojno-obrazovnom procesu, pedagoške kompetencije usko povezane i u kombinaciji s didaktičkim kompetencijama, a one su ključne u procesu odgoja i obrazovanja. Nastavnik koji posjeduje pedagoške kompetencije, lakše se može prilagoditi raznim zahtjevima koje mu postavlja njegov posao, a s time se poboljšava kvaliteta nastave i učinkovitost rada. Autor Jurčić (2014) je pedagoške kompetencije nastavnika svrstao u osam kategorija, a to su osobna, komunikacijska, refleksivna, socijalna, emocionalna, interkulturalna, razvojna i vještina rješavanja problema. Usmjeravanje i regulacija učenikova razvoja odražava se kroz temeljne osobne kompetencije nastavnika kao što su empatičnost, razumijevanje, fleksibilnost, brižljivost, smirenost, strpljenje, pravednost i dr. Nastavnik bi trebao biti dosljedan i imati sposobnost odabira odgovarajućeg ponašanja u različitim situacijama.

Učenici komuniciranjem uče izraziti svoje ideje, procijeniti vlastiti rad i vlastito ponašanje te kroz komunikaciju s odraslima i s vršnjacima, razvijaju kreativno i kritičko mišljenje. Komunikacijska

kompetentnost nastavnika pozitivno utječe na učenikovo učenje, jer nastavnik kao partner u razgovoru sluša učenika i tako povećava obostrano zadovoljstvo komunikacijom. Tako nastavnik stječe povjerenje kod učenika i postaje pouzdana osoba, ali i pomaže u smanjenju straha i stresa od škole (Schachl, 1999, prema Jurčić, 2014). Zatim, socijalna kompetencija nastavnika uključuje sposobnost uspostavljanja odnosa s učenicima, roditeljima, kolegama i suradnicima u školi. Ona uključuje suradnju, timski rad, uljudnost, ljubaznost, toleranciju, rješavanje sukoba te socijalno odgovorno ponašanje koje poštuje pravila i običaje škole (Jurčić, 2014). Ako nastavnikova socijalna kompetencija uključuje savjetovanje, vođenje, usmjeravanje u poticanju učenika, ona može imati pozitivan utjecaj na učenikov razvoj individualnih sposobnosti i samostalno djelovanje, te može doprinijeti njihovom socijalnom i kulturnom razvoju (Previšić, 1999, prema Jurčić, 2014). Nadalje, još jedna od profesionalnih kompetencija o kojoj autor Jurčić (2014) govori je analitička kompetencija, koja se očituje u raznim aspektima i situacijama nastavnog procesa. Analitička kompetencija uključuje analizu nastavnog sata kako bi se razumjelo što učenici shvaćaju i razumiju, te kolika je zapravo njihova motivacija u učenju. Također, analitička kompetencija uključuje analizu efikasnosti realizacije ciljeva nastave koji doprinose kvaliteti učenja. Dakle, ona obuhvaća razumijevanje cjelokupnog odgojno-obrazovnog procesa te analizu različitih aspekata nastave (Juul, 2013, prema Jurčić, 2014). Nadalje, kada govorimo o emocionalnoj kompetenciji kao jednoj od profesionalnih kompetencija, Jurčić (2014) smatra da emocionalna kompetencija nastavnika svoju puninu dobiva kroz kvalitetan odnos s učenicima i kroz razvoj emocionalne pismenosti učenika. Upravo to podrazumijeva sposobnost nastavnika da svoje osobne brige i privatne probleme ostavi izvan učionice te da u učionicu unese vedrinu i pozitivan izraz lica. Emocionalna kompetencija prema Arnoldu (2008, prema Jurčić, 2014) i Golemanu (1996, prema Jurčić, 2014) obuhvaća sposobnost osvještavanja vlastitih i tuđih emocija te upravljanje njima. Ona uključuje samosvijest, samokontrolu i motivaciju za rješavanje osobnih izazova. Također, emocionalna kompetencija uključuje i vještine u razumijevanju drugih i uspostavljanju odnosa s drugima.

Sljedeća na redu je interkulturalna kompetencija nastavnika. Interkulturalna kompetencija se u odgojno-obrazovnog procesu temelji na sposobnosti da se učenicima olakša stjecanje znanja i vještina koja su im potrebna u raznolikim kulturnim kontekstima. U razredu je ključno provoditi i učiti učenike interkulturalnoj osjetljivosti jer tako nastavnik potiče razvoj razredne kulture koja obuhvaća međusobno razumijevanje, poštovanje, komunikaciju i suradnju. I to sve uključuje

prihvatanje i poštovanje različitih stilova života, vrijednosti, tradicija, običaja i vjerovanja među učenicima. Nastavnici provođenjem interkulturalnog pristupa u razredu potiču svoje učenike na međusobno razumijevanje, te na komunikaciju među učenicima iz različitih kulturnih sredina (Previšić, 2009, prema Jurčić, 2014). Zatim, još jedna od profesionalnih kompetencija o kojima je u svom radu govorio Jurčić je razvojna kompetencija. Jurčić (2014) smatra da razvojna kompetencija nastavnika uključuje kontinuirano unapređivanje znanja i vještina. Kompetentan nastavnik se stalno osvrće na svoju učinkovitost u odgojno-obrazovnom procesu i prilagođava se vremenskim okvirima i ciljevima kurikuluma. Nastavnik treba težiti za novim znanjem i metodama te treba sudjelovati u profesionalnim razvojnim aktivnostima. Dakle, nastavnici moraju težiti proširenju svojih kompetencija jer je kontinuirano usavršavanje nastavnika ključno za poboljšanje kvalitete obrazovanja i učinkovitosti odgojnog rada u školama. Autor Previšić (2001, prema Jurčić, 2014) smatra da nastavnik treba usmjeravati svoje učenike pri rješavanju problema, a sve se to temelji na njegovim vještinama i kompetencijama u rješavanju problema u različitim nastavnim situacijama. Ključnu ulogu imaju i pozitivan stav, realna očekivanja, priznavanje grešaka te prepoznavanje i reagiranje na potrebe učenika.

3.1.2. Didaktičke kompetencije

Didaktičke kompetencije obuhvaćaju znanja o nastavi i o obrazovanju, ali i sposobnost njihove primjene. Ključna komponenta nastavničke kompetentnosti je vještina poticanja i razvijanja učenja koja se temelji na povezivanju teorije s praksom (Knowles 1980; Jervis 2010, prema Branković, Popović, 2018). Postoji sedam osnovnih umijeća koja pridonose uspješnoj nastavi. Radi se o planiranju i pripremanju, vođenju i toku nastavnog sata, izvođenju nastavnog sata, o razrednoj klimi, disciplini, ocjenjivanju učeničkog napretka, osvrtu i prosuđivanju vlastitog rada (Kyriacou, 2001, prema Branković, Popović, 2018). Didaktičke kompetencije nastavnika obuhvaćaju primjenu metoda za izgradnju kurikuluma, organizaciju i vođenje nastavnog procesa, oblikovanje klime u učionici, ocjenjivanje učeničkih postignuća te razvoj modela suradnje s roditeljima (Jurčić, 2014). Cjelokupno pedagoško promišljanje i primjena metodologije za izgradnju kurikuluma su ključni za uspješnu nastavu. Nastava koja je usmjerena na kurikulum, u središte stavlja učenika, i u nastavi usmjerenoj na kurikulum, nastavnik koristi razne nastavne metode i oblike rada. U predmetnom kurikulumu mogu se pronaći ciljevi učenja, sadržaj učenja,

neke od strategija poučavanja i vrednovanje učenikova postignuća. Sve navedeno učeniku omogućava i pomaže u aktivnom i kreativnom učenju, ali i potiče njegov cjelovit razvoj jer se nalazi u partnerskom okruženju (Previšić, 2005, prema Jurčić, 2014).

Bognar i Matijević (2002, prema Jurčić, 2014) smatraju da svako teorijsko razmatranje odgojno-obrazovnog procesa uključuje kompetentno organiziranje i vođenje. Kada se govori o kompetentnom organiziranju i vođenju, pod time se podrazumijeva prezentiranje novih sadržaja te odabir didaktičkih metoda i oblika rada. Također, organiziranje nastavnog sata treba biti u dogovoru s učenicima, o sadržaju nastavnog sata, metodama, strategijama poučavanja i o upotrebi sredstava. Ovakva suradnja između nastavnika i učenika je važna jer prilikom dogovora o svim navedenim komponentama, dolazi se do prilagodbe i pojedinačnim i zajedničkim interesima učenika. Ovom suradnjom se potiče aktivno i zajedničko učenje unutar učionice i izvan nje.

Jurčić (2014) smatra da ugodno, radno i podržavajuće razredno ozračje nastaje kada nastavnik i učenici međusobno komuniciraju, pomažu si i uzimaju u obzir potrebe jedni drugih. Pa s obzirom na to, oblikovanje razredne klime u učionici se dijeli na četiri ključne dimenzije, nastavnikovu podršku koja se pokazuje kroz poticanje, hrabrenje i optimistična očekivanja. Zatim, razredna kohezija koja zadovoljava potrebe učenika unutar razreda. Sljedeća je ispitna anksioznost koja često izaziva tjeskobu i nelagodu. A posljednje je opterećenje učenika zbog svih aktivnosti unutar i izvan škole, uvjeta učenja, satnice, udžbenika te očekivanja roditelja, ali i nastavnika. Sve ove dimenzije utječu na razrednu klimu i oblikuju razrednu klimu koja odražava rad u odgojno-obrazovnom procesu i definira odnose nastavnika i učenika.

Kako bi se moglo utvrditi učenikovo postignuće u školi, učenika je potrebno pratiti, vrednovati i ocjenjivati. Dakle, kompetentan nastavnik bi trebao pratiti učenikov odnos prema školskim obavezama, trebao bi pratiti njegov napredak te vrednovati njegovo postignuće u ostvarivanju ciljeva obrazovanja. Osim toga, nastavnik treba dodijeliti ocjenu koja se temelji na učenikovu znanju i ta ocjena učeniku treba biti dodijeljena prema kriteriju pravednosti. Ocjenjivanje treba biti objektivno i kontinuirano te usmjereno na smanjenje straha od neuspjeha. Rezultati ocjenjivanja pokazatelj su toga koliko je učenik razumio određeno gradivo, zna li objasniti te primijeniti znanje, te također, koliko je sposoban za samostalno istraživanje i kritičko promišljanje (Jurčić, 2014).

Nažalost, današnji odnosi škole i roditelja su često površni. Međutim, roditelji sve manje prihvaćaju takve površne pristupe i odnose, te traže bolju i kvalitetniju komunikaciju sa školom

koju njihovo dijete pohađa. Roditelji žele pozitivan odnos sa školom, no nastavnici ponekad to mogu doživjeti kao prijatnu svom radu. I iz tog razloga je potrebno osmisliti kurikulum koji će više uključiti roditelje u školske aktivnosti (Jurčić, 2014). Juul (1995, prema Jurčić, 2014) smatra da se u nekim školama, nastavnici susreću s roditeljima koji se ne protive ničemu i koji ne sudjeluju u školskim aktivnostima, a niti prate napredak svog djeteta. To može biti posljedica vjerovanja da je škola u potpunosti odgovorna za obrazovanje ili može biti da zbog poslovnih obaveza izostaju iz školskih aktivnosti. U takvim slučajevima, djeca manje učinkovito uče te postaju nezainteresirana i neodgovorna prema obvezama, manje poštuju nastavnike te se povećava agresija među vršnjacima.

3.1.3. Metodičke kompetencije

Metodičke kompetencije također su profesionalne kompetencije koje bi kompetentan nastavnik trebao posjedovati jer su ključne u odgojno-obrazovnom procesu. One obuhvaćaju znanje o određenom odgojno-obrazovnom području i vještinama primjene tog znanja kroz obrazovni proces u navedenom području. Neke od metodičkih kompetencija su planiranje, priprema, programiranje, realizacija, istraživanje, vrednovanje i inoviranje metoda aktivnog učenja (Jorgić, 2015, prema Branković, Popović, 2018).

3.1.4. Psihološke kompetencije

Psihološke kompetencije obuhvaćaju znanja o psihičkom životu, ali i sposobnost primjene tih znanja u odgojno-obrazovnom procesu. Važno je razumjeti da smo različiti i da svaka osoba na svoj način ispoljava i izražava svoj psihički život, te je iz tog razloga za razvoj psiholoških kompetencija važno razumijevanje raznolikosti psihičkih procesa i njihov utjecaj na pojedinca (Branković, Popović, 2018). Rot (2003, prema Branković, Popović, 2018) smatra da psihički procesi obuhvaćaju različite aspekte čovjekova mentalnog života. Psihički procesi obuhvaćaju procese poput opažanja, učenja, pamćenja, emocionalne procese i voljne procese poput motivacije. Autori Branković i Popović (2018) smatraju da je u nastavnom procesu i u cjelokupnom odgojno-obrazovnom sektoru jako važno znanje o psihičkim procesima i osobinama, isto koliko je važna i

sposobnost primjene tih znanja. Pa tako postoje dvije grupe kompetencija, prve su one kompetencije koje su usmjerene na psihičke procese, a druga grupa obuhvaća kompetencije koje su usmjerene na psihičke osobine ličnosti. Oni nastavnici koji posjeduju psihološke kompetencije trebali bi poticati i usmjeravati pažnju kod učenika, organizirati aktivno učenje i prilagoditi nastavu različitim stilovima učenja, trebali bi podučavati učenike o tehnikama i strategijama za uspješno pamćenje te bi trebali poticati razvoj samostalnog zaključivanja i kritičkog mišljenja kod učenika.

4. Osobni i emocionalni razvoj

4.1. Emocije, emocionalna inteligencija i emocionalni razvoj

Emocije imaju velik utjecaj na pojedinca i njegovo funkcioniranje, te imaju važnu ulogu u međuljudskim odnosima. Svako malo dijete na podražaje iz okoline reagira emocionalno. To znači da mala djeca prirodno i instinktivno reagiraju emocijama na različite situacije ili događaje. Odrasli lakše prepoznaju i razlikuju emocije, ali ih teže opisuju i definiraju. Također, znanstvenici različito definiraju emocije, ovisno o teorijskim pristupima. Emocije se tumače na razne načine, kroz kognitivne, afektivne, fiziološke i bihevioralne karakteristike. Suvremene teorije, emocije dijele na evolucijske, psihobiološke i psihološke (LaFreniere, 2000, prema Brajša-Žganec, 2003). Ono oko čega se slažu sve teorije emocija je to da emocije predstavljaju nekakav skup povezanih reakcija na određeni događaj ili situaciju. Emocije uključuju odnos pojedinca s nekim objektom ili događajem, prepoznatljivo mentalno stanje i emocionalno izražavanje. One su intenzivne i kratkotrajne, često praćene fiziološkim promjenama, te prekidaju trenutno ponašanje. Emocije imaju bitnu ulogu u reguliranju interpersonalnih i intrapersonalnih ponašanja te utječu na prilagodbu pojedinca (LaFreniere, 2000; Oatley, Jenkins, 2000, prema Brajša-Žganec, 2003). Emocije se u zapadnoj kulturi često percipiraju kao nešto što je opasno, nešto što je manje vrijedno od razuma i kao nešto što treba držati pod kontrolom razuma. No, sve više se taj pogled na emocije mijenja, pa se tako emocijama počinje davati važnije mjesto kada se proučava moralno i prosocijalno ponašanje. Također, počinje se sve više prepoznavati važnost emocija u obrazovanju za globalno građanstvo, ali i u razvojnom obrazovanju (Corcorana, Tormey, 2010). Emocije spadaju u afektivnu sferu mentalnih funkcija, a ta sfera uključuje, osim emocija, i prosudbe, raspoloženja i ostala osjećajna stanja kao što su energija i umor (Salovey, Sluyter, 1999).

Kada govorimo o emocijama, važno je spomenuti emocionalnu inteligenciju. Prema autoru Karthikeyan (2015), emocionalna inteligencija se odnosi na sposobnost izražavanja, upravljanja i kontroliranja vlastitih emocija, ali i emocija drugih ljudi. Emocionalna praksa obuhvaća emocionalne odnose, razumijevanje, ali i emocionalni rad. Današnji nastavnici moraju cijeniti emocionalne veze koje izgrade sa svojim učenicima, te ih obrazovati kao emocionalna i socijalna bića. Upravo iz tog razloga, uloga nastavnika u školi je ključna i ona zahtijeva visok stupanj emocionalne inteligencije. Nedostatak emocionalne inteligencije može dovesti do negativnih emocija i biti uzrok spuštanja samopoštovanja, razvijanja ravnodušnosti, te može otežati timski rad. S druge strane, nastavnici s visokom emocionalnom inteligencijom koriste pozitivne i prilagođene strategije za suočavanje sa stresom u školi, što im donosi veće zadovoljstvo radom. Karthikeyan (2015) smatra da nam emocionalna inteligencija omogućuje prepoznavanje, razumijevanje i odabir načina razmišljanja, osjećanja i djelovanja. Također smatra da ona oblikuje naše odnose i interakcije s drugima, a isto tako nam omogućuje i da razumijemo sami sebe. Emocionalna inteligencija određuje kako i što činimo, postavlja prioritete i usmjerava naše svakodnevne aktivnosti. Coleman (1995, prema Karthikeyan, 2015) definira emocionalnu inteligenciju kao sposobnost prepoznavanja vlastitih osjećaja i osjećaja drugih, motiviranja sebe, te upravljanje emocijama u sebi i u odnosima. Nadalje, emocionalna inteligencija bi trebala uključivati pojačane mentalne ili emocionalne sposobnosti. Međutim, autori Salovey i Sluyter (1999) smatraju da neka određenja emocionalne inteligencije ne prate taj princip, poput onih koji uključuju samokontrolu, savjesnost i upornost koje nisu emocionalne osobine, već motivacijske. Iz tog razloga, navedena određenja se mogu nazivati motivacijskom inteligencijom, ali ne i emocionalnom. Prema ova dva autora, emocionalna inteligencija bi bila sposobnost prepoznavanje emocija, razumijevanje emocija, reguliranja emocija i sve to radi emocionalnog i intelektualnog razvoja. Ova definicija emocionalne inteligencije Salovey-a i Sluyter-a povezuje emocije i inteligenciju, te pokazuje kakav utjecaj emocije i inteligencija imaju jedno na drugo.

Faze emocionalnog razvoja mogu se, prema nekim autorima, podijeliti u tri skupine: usvajanje emocija, diferenciranje emocija i transformacija emocija (Haviland-Jones i sur., 1997; LaFreniere, 2000; Oatley, Jenkins, 2000, prema Brajša-Žganec, 2003). Prema Brajša-Žganec (2003), usvajanje emocija odnosi se na izražavanje i percepciju emocija, ono uključuje refleksne reakcije, karakteristike temperamenta, te prepoznavanje i kontrolu emocija. Ovo je faza koja se odvija u ranom djetinjstvu i u ovoj fazi obuhvaćene su osnovne emocije kao što su sreća, iznenađenje, tuga,

ljutnja i strah, a karakteristično je to da ih dijete počinje pokazivati od rođenja kroz interakciju s okolinom.

U hrvatskom jeziku najbliži pojmovi koji se mogu povezati s emocijama su osjećaji i čuvstva. Osjećaji se mogu definirati kao stanje uzbuđenosti koje je nastalo kao reakcija na neki vanjski podražaj što uzrokuje tjelesne promjene i pokreće određena ponašanja. Osjećaji su neodvojivi od tjelesne aktivnosti i oni su pokretač djelovanja, a emocionalne reakcije su naslijeđeni mehanizmi reagiranja. Emocionalne reakcije mogu biti ključne kada je dijete ovisno o drugima, a to je zato što mu te reakcije pomažu u preživljavanju tako da putem tih emocionalnih reakcija pokazuje okolini njegove potrebe i omogućava okolini da prepozna njegove potrebe. Dijete vrlo rano pokazuje potrebu izražavanja emocija i emocionalnih odgovora okoline, što je osnova za razvoj razumijevanja emocija i odabira emocionalnog ponašanja (Rezić, 2006). Djeca vrlo rano nauče prepoznavati emocije, ali im treba vremena da povežu informacije iz različitih izvora, te im treba vremena da nauče potiskivati nepoželjne emocije i da razlikuju svoje osjećaje kako bi se prilagodili očekivanjima okoline. Kroz proces socijalizacije emocija i razlikovanja emocionalnog ponašanja, dijete se uči prilagođavati određenim obiteljskim i kulturnim obrascima ponašanja (Brajša-Žganec, 2003). Brojni autori smatraju da je usvajanje emocionalnog izražavanja, prepoznavanja i razumijevanja emocija kod djece oblikovano prema nekim pravilima i normama emocionalnog ponašanja unutar kulture u kojoj dijete živi. Kada govorimo o dječjoj socijalizaciji emocija, jako je važno na koji način djeca i odrasli razmjenjuju afektivne signale u emocionalnim i socijalnim interakcijama. Do poteškoća kod djece u usvajanju socijalnih normi i vještina može doći ako dijete ne nauči dovoljno dobro prepoznavati i razumijevati emocije u svojoj okolini. Regulacija emocija ima jako važnu ulogu u socijalizaciji, a nesposobnost regulacije emocija može imati negativan utjecaj na interakcije s drugima i na usvajanje socijalnih pravila. Ona djeca koja previše reguliraju svoje emocije često se povlače iz interakcija s drugima što im dodatno otežava stjecanje i usvajanje socijalnih vještina (Katz, McClellan, 1997; Kochanska i sur., 1997; Rothbart i sur., 1994; Schaffer, 2000, prema Brajša-Žganec, 2003).

4.2. Osobni i socijalni razvoj

S obzirom na razvoj znanosti, kulture i tehnologije, dolazi do proširenja ljudskog znanja pa i samim time produživanja obrazovanja, što ima pozitivan odraz na odgoj i obrazovanje jer pridonosi

raznim izazovima s kojima se škola suočava. Mnogi današnji kritičari smatraju da škola, kao institucija koja odražava društveni sustav i socijalizira nove generacije, teško uspijeva ili ne uspijeva ispuniti sva očekivanja i prilagoditi se složenosti ljudi. Škola umjesto da odgovara raznolikostima i kompleksnosti učenika, ona se često kritizira zbog svog funkcionalističkog pristupa zato što dovodi do „mehanizirane proizvodnje“ identičnih učenika (Liessmann, 2006, prema Livazović, 2014). Škola kao institucija mora prenositi društvene norme i vrijednosti, ali isto tako i pripremiti mlade za obavljanje određenih funkcija u društvu ovisno o znanju, sposobnostima i postignućima svakog pojedinca. I tako škola postaje ključna za očuvanje svih društvenih odnosa i struktura, a ujedno promovira vrijednosti kao što su uspjeh i jednake šanse. Liberalno stajalište na školu gleda kao na prostor u kojemu se odvija osobni razvoj i gdje se provodi jednakost, te kao mjesto gdje besplatno obrazovanje pruža ravnotežu i smanjuje nejednakosti. Obaveza škole je da sve svoje napore usmjeri prema djeci i poučavanju djece o pravilima, da potiče kritičko razmišljanje kod učenika, da teži poboljšanju života unutar nje same, te da promiče toleranciju i solidarnost (Livazović, 2014). Dječji socijalni razvoj obuhvaća ponašanja, stavove i afekte koje dijete razvija kroz interakciju s okolinom tj. kroz interakciju s odraslima, ali i vršnjacima. Različiti pristupi proučavanja ranog socijalnog razvoja naglašavaju važnost različitih aspekata kao što su utjecaj okoline i proces učenja te kognitivno-razvojni modeli (Bowlby, 1975, prema Brajša-Žganec, 2003). Prikladan socijalni razvoj zahtijeva poznavanje i razumijevanje normi, pravila i vrijednosti zajednice u kojoj pojedinac živi. Također, osim poznavanja pravila i normi, socijalni razvoj zahtijeva i stjecanje vještina koje su potrebne za interakciju s drugima unutar zajednice. Dijete koje poznaje i razumije vrijednosti i pravila zajednice, te koje posjeduje vještine za uspješnu interakciju, razvilo je vještine socijalne kompetencije. A hoće li dijete biti socijalno kompetentno ili ne, ovisi o njegovim sposobnostima reguliranja emocija, o sposobnostima da poznaje i razumije okolinu te ovisi i o socijalnim vještinama. Kompetentno dijete može koristiti poticaje iz svoje okoline, ali i vlastite sposobnosti kako bi postiglo dobre razvojne rezultate, a to mu omogućuje uspješno i zadovoljno sudjelovanje u zajednici kojoj pripada (Katz, McClellan, 1997; Raver, Zigler, 1997; Rose-Krasnor, 1997, prema Brajša-Žganec, 2003). U kurikulumu međupredmetne teme za osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole stoji da osobni i socijalni razvoj kao međupredmetna tema potiče cjelovit razvoj djece i mladih, a cilj je izgradnja samopouzdanih, produktivnih, odgovornih i kreativnih osoba koje su sposobne za suradnju s drugima i za doprinos zajednici. A to je ključno kako bi se ostvarili svi odgojno-obrazovni ciljevi profesionalnog razvoja,

i u isto vrijeme, kako bi se osigurali uvjeti za razvoj osoba koje mogu upravljati vlastitim emocionalnim, mentalnim i tjelesnim potencijalima. Osobni i socijalni razvoj djeteta je ključan jer pomaže uspostaviti, ali i održavati zdrave socijalne odnose, a u isto vrijeme priprema mlade za njihove buduće uloge kako u obitelji tako i u radnom okruženju i u društvu (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019). Autori Afšić i Rifel (2016) pišu o holističkoj pedagogiji za koju smatraju da naglašava brigu za cjelovit razvoj pojedinca. Također, holistička pedagogija veliku važnost daje dijalogu u obrazovnim procesima te zajednici i poticajnom okruženju. Ova vrsta pedagogije naglašava i osobni rast i ljudsku vrijednost. Važno je razumijevanje da se događa neprestana promjena i da je kontakt s okruženjem vrlo bitan. Suvremene pedagoške znanosti smatraju da je razvoj unutarnjeg potencijala djece zapravo srž holističke pedagogije.

5. Važnost nastavničkih kompetencija u razvoju osobnog i emocionalnog života učenika

Nastavnici moraju stjecati stručne i metodičke kompetencije u skladu sa suvremenim trendovima i pristupima u radu. A neke od kompetencija koje su ključne za rad s djecom i mladima su usklađenost, kreativnost, fleksibilnost, partnerstvo, prilagodljivost, inovativnost, timski rad, komunikativnost, organizacijske vještine, poduzetnost, osjetljivost, empatija. Sve ove navedene kompetencije su usmjerene na individualni razvoj djece i mladih, a one se stječu kroz formalno obrazovanje te također, kroz razna usavršavanja. Nastavnik je upravo ona osoba koja pomaže mladima da razviju vlastite komunikacijske vještine, stavove i mišljenja za osobni razvoj te društveno prihvatljive vrijednosti i moralno ponašanje. On ima važnu ulogu pripremanja učenika za život u društvu, i nastavnik je tu da potiče stalno učenje i da to poveže u nastavnom procesu (Mićanović, 2012). Livazović (2014) smatra da suvremeni nastavnik sve više postaje inicijator promjena i mijenja onu tradicionalnu ulogu. Nastavnik prestaje biti subjekt nastavnog procesa i ulazi u ulogu partnera učenicima. Dakle, on postaje posrednik znanja, postaje savjetnik i kritički prijatelj, te postaje dijelom organizacije koja se kontinuirano razvija i uči. Nastavnik se prilagođava novim okolnostima, ima mentorsku ulogu, organizira učenje i uključuje učenika u proces nastave te koristi inovativne metode nastave. Nadalje, jasno je da škola i nastavnici imaju ključnu ulogu u oblikovanju identiteta mladih. Tijekom razdoblja adolescencije, učenici se često

suočavaju s potrebom za slobodom i za formiranjem vlastitog identiteta, a u isto vrijeme su primorani poštivati školska pravila i obaveze koje imaju. Posljedica toga je da učenici onda počinju doživljavati školske aktivnosti kao suprotnost njihovoj želji za neovisnošću i kompetentnošću. Zbog vremena koje provedu u školi, adolescenti često imaju manje prilika za istraživanje nekih ključnih životnih pitanja koji se tiču njihove osobnosti i budućnosti.

Za pravilno provođenje prakse socio-emocionalnog učenja u školama, ključnu ulogu imaju nastavnici. No, do sada se premalo pažnje posvećivalo nastavničkoj ulozi u socio-emocionalnom učenju, ali i njihovim vlastitim socio-emocionalnim kompetencijama. Vještine socio-emocionalnog učenja potiču pozitivan razvoj pojedinca, smanjuju problematična ponašanja te poboljšavaju akademske rezultate i građansku svijest. Socio-emocionalne vještine mogu i predviđati važna životna postignuća od školovanja pa sve do zapošljavanja. Također, socio-emocionalno učenje promiče uspjeh učenika. Okviri socio-emocionalnog učenja uključuju neke od komponenti kao što su školska kultura, klima i pedagoške vještine nastavnika (Schonert-Reichl, 2017). Socio-emocionalno učenje pomaže djeci i mladima u razvijanju vještina razumijevanja i upravljanja emocijama, pomaže im da pokažu suosjećanje, da grade i održavaju pozitivne odnose s drugima te da donose odgovorne odluke. Prema tome, socio-emocionalno učenje bi bio proces koji omogućuje pojedincu da lakše stječe i primjenjuje znanja, stavove i vještine koje su mu potrebne za interakciju s drugima u društvu i za regulaciju emocija (Kendziora, Osher, 2016; Weissberg i sur., 2015., prema Vranjican, Prijatelj, Kucalo, 2019). Učenje koje je povezano s okvirima socio-emocionalnog učenja, treba biti sigurno, podržavajuće i dobro vođeno kako bi i razvoj socio-emocionalnih vještina bio koristan. A to uključuje stilove komunikacije, očekivanja u pogledu učenikovih postignuća, pravila učionice, predanost uspjehu svih učenika te naravno uključenost roditelja i zajednice (Schonert-Reichl, 2017). Suvremena pedagogija naglašava da je emocionalna kompetencija nastavnika vrlo važna jer emocionalno kompetentni nastavnici pružaju bolju nastavu i potiču emocionalnu kompetenciju učenika. Emocionalno kompetentni nastavnici pomažu svojim učenicima u razvoju vještina prepoznavanja i upravljanja emocijama, kontroliranja vlastitih emocionalnih reakcije te pomažu im u razvijanju empatije i prosocijalnog ponašanja. Sve to je ključno za stvaranje škole kao zajednice koja uči (Davies, Bryer, 2004, prema Reić Ercegovac, Koludrović, Jukić, 2009). Autori Sutton i Wheatly (2003, prema Reić Ercegovac i sur., 2009) ističu da je emocionalna kompetentnost nastavnika ključna za uspješnost nastave te za socijalni i emocionalni razvoj učenika.

Kvaliteta nastave uključuje puno faktora, od jasnoće sadržaja, kvalitete dijaloga učitelja i učenika, pa sve do brige o zadovoljstvu emocionalnih, fizičkih i socijalnih potreba učenika. Kvaliteta nastave će biti bolja što se više koriste različite nastavne metode kao što je demonstracija, nastava temeljena na problemima, projekti, praktični zadaci i ostalo (Andersone, 2016, prema Lejla Jelovica, Anna Alajbeg, 2022). Ovakav pristup nastavi, korištenje različitih nastavnih metoda, omogućuje fokus na neke određene i specifične sadržaje te potiče aktivno sudjelovanje učenika u nastavi. Kvalitetnu nastavu čini dobra suradnička atmosfera u učionici između nastavnika i njegovih učenika, u kojoj se učenici osjećaju zadovoljno, ali i u kojoj su ispunjeni svi preduvjeti za pozitivan razvoj osobnosti učenika (Režek, 2014, prema Lejla Jelovica, Anna Alajbeg, 2022). Škola sve više postaje ključna u razvoju dječjih kompetencija, posebno kroz odnose s vršnjacima i odraslima. Uz roditelje, odgojitelji, nastavnici i ostali stručni suradnici u školi imaju važan utjecaj na razvoj socijalnih vještina djeteta. Oni mogu prepoznati ako dijete ima neke poteškoće i mogu pomoći djeci da uče o sebi, o drugima, ali i o pravilnoj komunikaciji (Schonert-Reichl i sur., 2015; Campbell i sur., 2015, prema Vranjican, Prijatelj, Kucalo, 2019). Kroz odnos nastavnika i učenika, koji služi kao proces socijalizacije, učenici uče kako postati kompetentni i uče biti prihvaćeni članovi zajednice. Učenici kroz kvalitetan odnos s nastavnicima uče da su prihvaćeni i upoznaju se s vlastitim vrijednostima. Ako učenici imaju brižan odnos s odraslima, onda lakše prihvaćaju i ispunjavaju ciljeve i očekivanja odraslih. Prilikom postizanja tih ciljeva, učenici razvijaju određene školske kompetencije jer ti ciljevi imaju osobnu i socijalnu vrijednost. Školske kompetencije su zapravo rezultat dobrog odnosa učenika i nastavnika, a u tom odnosu su jasne upute, potpora i briga ključni (Wentzel, 2009, prema Šimić Šašić 2016). Nadalje, nastava je oblik komunikacije koji uključuje interakciju između različitih sudionika. Ova interakcija mora osigurati učenicima osjećaj slobode sudjelovanja i osjećaj autonomije u svim situacijama. Jer nastava nije samo rad nastavnika, već zajednički rad učenika i nastavnika (Matijević, 2016).

Moderan pristup školovanju uključuje ne samo kognitivni već i socio-emocionalni razvoj djeteta. Kognitivni i socio-emocionalni razvoj nisu dva odvojena, već dva povezana koncepta jer socio-emocionalna kompetencija poboljšava školski uspjeh i psihološku dobrobit djeteta. Također, socio-emocionalna kompetencija pozitivno utječe na kasniji život kao što je bolji uspjeh na poslu, bračni status i razina depresije (Durlak i sur., 2011; Heckman i sur., 2006; Moffitt i sur., 2011., prema Vranjican, Prijatelj, Kucalo, 2019). Starkey, Aber i Crossman (2019, prema Vranjican, Prijatelj, Kucalo, 2019) došli su do zaključka da pozitivna školska klima potiče razvoj socio-

emocionalnih kompetencija kod djece i da služi kao zaštitni čimbenik protiv nekih negativnih životnih događaja. Zatim, autori Cefai, Bartolo, Cavioni i Downes (2018, prema Vranjican, Prijatelj, Kucalo, 2019) ističu da se socio-emocionalne kompetencije kod djece najbolje razvijaju kada je u razredu pozitivna klima i kada se potiče razvoj učeničkih vještina i sposobnosti. Kada se poučavanje i učenje odvija u pozitivnoj razrednoj klimi, onda dolazi do poboljšanja socijalnih i emocionalnih vještina, te se razvija pozitivan stav prema sebi, drugima i prema školi. Sve to dovodi do prosocijalnog ponašanja, boljeg akademskog uspjeha, te smanjenja problema. Previšić (1996, prema Buljubašić-Kuzmanović, 2016) smatra da bi škola trebala djelovati kao humana i stvaralačka zajednica koja potiče suradnju među učenicima, koja potiče otvorenost, prijateljstvo i snošljivost umjesto njihovih suprotnosti.

Karakteristike socijalno kompetentne osobe su sposobnost kritičkog razmišljanja i nezavisnog ponašanja pojedinca. Pojedinaac koji je socijalno kompetentan razumije sebe, odgovoran je, sposoban za promjene, osjeća se dobro i brine se za sebe i druge. S druge strane, socijalna nekompetentnost proizlazi iz pogrešnog učenja i stroge odgojne prakse koja pojedincu nije dopuštala emocionalnost i kreativnost, a negativno ponašanje je bilo potkrepljivano kao način zadovoljavanja potreba. Dijete se ne treba definirati kao socijalno nekompetentna osoba, već kao osoba koja se ne snalazi u socijalnim interakcijama (Brdar, 1993, prema Buljubašić-Kuzmanović, 2016). Nastavnički stil koji uključuje empatičnost, razumijevanje djetetovih potreba i koji pruža autonomiju, stil je koji stvara pozitivnu i podržavajuću okolinu za dijete. Takav nastavnik prepoznaje djetetovu potrebu za sigurnošću, za pažnjom i za emocionalnom podrškom, a u isto vrijeme poštuje djetetove odluke i interese. Ključno je da nastavnik sustavno prati napredak svojih učenika jer mu to daje povratnu informaciju i pregled koliko su odgojne aktivnosti učinkovite, što osigurava dječji razvoj i zdravlje. Razvoj emocionalnog života djeteta bi trebao započeti što ranije te bi razvoj trebao biti prilagođen dobi. Emocionalni razvoj bi trebao biti prisutan kroz cijelo školovanje i to ne samo u školi, već primarno u obitelji i u zajednici (Buljubašić-Kuzmanović, 2016). Neka od istraživanja su pokazala važnost uloge nastavnika u razvoju socijalnih kompetencija kod učenika, a osobito kod učenika s posebnim obrazovnim potrebama (Han, Kemple, 2006; Diamond, Huang, Steed, 2011, prema Skura, Świderska, 2021). Prema Livazoviću (2014), osobine uspješnih nastavnika, koji imaju poštovanje svojih učenika, povezane su s pozitivnim akademskim ishodima, a uključuju povjerenje u vlastitu struku, znanje i vještine, kao i sposobnost prepoznavanja i podrške učeniku i njegovim potencijalima za razvoj. Ključne

kompetencije uspješnog nastavnika su razumijevanje potreba i interesa učenika, vjerovanje u sposobnost učenika da uče i sposobnost suočavanja s kompleksnim situacijama na nastavi. Nastavnik treba biti otvoren, iskren i spreman priznati vlastite pogreške kako bi zadobio poštovanje svojih učenika. Osim toga, nastavnik treba biti opušten, veseo, emocionalno zreo te zračiti samopouzdanjem i sposobnošću za rješavanjem problema. Također, nastavnici trebaju biti strpljivi, odlučni i trebaju jasno postavljati granice u odnosu na učenike. U današnjem obrazovanju, uspjeh u radu s djecom ovisi o kombinaciji znanja, emocionalne kompetencije te praktičkih vještina koje nastavnik posjeduje. Nastavnik ima ključnu ulogu u proširivanju znanja svojih učenika, u proširivanju intelektualne radoznalosti, i ne manje bitno, u razvoju prosocijalnog ponašanja čime pomaže svojim učenicima da usvoje društvene vještine.

6. Zaključak

I na kraju ovog rada možemo zaključiti da su nastavnici, koji posjeduju nastavničke kompetencije, temeljni element učinkovitog odgojno-obrazovnog procesa. Kombinacija znanja, metodičkih vještina i pozitivnog stava u razredu, nastavnicima omogućuje uspješnije razvijanje ličnosti svojih učenika. Nastavnici koji imaju razvijene nastavničke kompetencije koje smo u ovom radu naveli, imaju velik utjecaj na emocionalni i socijalni razvoj učenika te su uspješni u stvaranju poticajnog okruženja za učenje. Emocionalna inteligencija nastavnika, koja uključuje sposobnost prepoznavanja i upravljanja emocijama, ključna je za stvaranje pozitivne školske klime, ali i za poticanje emocionalnog i socijalnog razvoja učenika. Ova kompetencija nastavnika ne samo da poboljšava akademske rezultate učenika, već i pomaže učenicima u razvoju vlastitih osobina i vještina, uključujući razvoj emocionalne inteligencije. Suvremeni nastavnici moraju biti oni koji su drugačiji i koji prave promjene. Moraju prilagoditi svoje metode rada potrebama modernog obrazovanja i društva. Nastavnici su partneri u učenju i oni su ti koji stvaraju okruženje u kojem se učenici razvijaju, slobodno izražavaju i aktivno sudjeluju u procesu učenja. Ovakav odnos učenika i nastavnika važan je za izgradnju sigurnog i podržavajućeg okruženja koje je ključno za učenje i razvoj učenika. Važno je da nastavnici razvijaju vlastite socijalne kompetencije jer imaju bitnu ulogu u jačanju socijalnih vještina i kompetencija učenika. Socijalne kompetencije današnje djece i mladih, koja su odrasla uz tehnologiju, bi u budućnosti mogle biti ugrožene zbog njihovog načina komuniciranja. Današnja djeca i mladi sve više biraju virtualno okruženje i puno vremena provode na društvenim mrežama, a to ima velik utjecaj na smanjenje njihove empatije, suosjećanja, timskog rada, uspješne komunikacije i slično. Ako nastavnik nije socijalno kompetentan, bit će mu otežano uspješno razvijati socijalnu kompetentnost svojih učenika. Iz tog razloga, kontinuiranim razvijanjem svojih kompetencija, kontinuiranim usavršavanjem i prilagodbom suvremenim trendovima u odgoju i obrazovanju, nastavnici mogu pronaći rješenje za sve izazove i potrebe svojih učenika te poticati njihov cjelokupni razvoj i pripremu za daljnji život. Ulaganje u razvoj nastavničkih kompetencija je jako važno u obrazovanju jer to znači ulaganje u budućnost obrazovanja i društva.

7. Popis literature

- Avšič, Š., Rifel, T. (2016). Holistic Pedagogy and Early Childhood Education. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja* XIV (3), 429-442.
- Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj - Emocionalni i socijalni razvoj*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Branković, D., Popović, D. (2018). Profesionalne kompetencije nastavnika razredne nastave. *Naša škola*, 1 (24), 7-26.
- Brust Nemet, M. (2013). Pedagoške kompetencije učitelja u sukonstruktiji nastave. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja* LIX (30), 79-93.
- Buljubašić-Kuzmanović, V. (2016). Socijalno-emocionalni razvoj učenika i pedagogija odnosa. U V. Bilić; S. Bašić (ur.) *Odnosi u školi: prilozi za pedagogiju odnosa*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 288-316.
- Cameron, C. (2009). Što znači 'kompetencija'?. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima* 15 (55), 2-3.
- Corcoran, R. P., Tormey, R. (2010). Teacher education, emotional competencies and development education. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 2448-2457.
- Ćatić, I. (2012). Kompetencije i kompetencijski pristup obrazovanju. *Pedagogijska istraživanja* 9 (1/2), 175-187.
- Jelovica, L., Alajbeg, A. (2023). An overview of the characteristics of a modern school. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje* 25 (3), 1001-1031.
- Jukić, R. (2023). What Awaits a Teacher in the Future?. U S. Inayatullah; S. Dubovicki; A. Bilić (ur.) *Didactic Challenges IV: Futures Studies in Education*. Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera Osijek i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Centar za znanstveni rad u Vinkovcima, 32-45.
- Jurčić, M. (2012.) *Pedagoške kompetencije suvremenog učitelja*. Zagreb: recedo
- Jurčić, M. (2014). Kompetentnost nastavnika – pedagoške i didaktičke dimenzije. *Pedagogijska istraživanja* 11 (1), 77-91.
- Karthikeyan, P. (2015). Role of teachers in developing emotional intelligence among the children. *Shanlax International Journal of Education* 3 (2), 1-5.

- Kompetencija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 16.7.2024. <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/kompetencija>>.
- Livazović, G. (2014). *Osobni i socijalni razvoj djece u obitelji i školi: priručnik za roditelje/staratelje i nastavnike*. Sarajevo: Udruženje „Društvo ujedinjenih građanskih akcija“.
- Matijević, M. (2016). Didaktički pogled na odnose u nastavi. U V. Bilić; S. Bašić (ur.) *Odnosi u školi: prilozi za pedagogiju odnosa*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 262-286.
- Mićanović, V. (2012). Kompetencije u radu s mladima. *Sociološka luča* 6 (2), 103-112.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Kurikulum međupredmetne teme za osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole, 2019.
- Paklečić, M. (2008). Uspješnost i/ili učinkovitost obrazovanja nastavnika. *Odgovne znanosti* 9 (2), 403-423.
- Papenkort, U. (2014). Kompetencija. Konceptijsko razjašnjenje novog vodećeg pojma. *Pedagogijska istraživanja* 11 (1), 27-41.
- Reić Ercegovac, I., Koludrović, M., Jukić, T. (2009). Emocionalna kompetentnost i stres u nastavničkim zanimanjima. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu* 2-3, 85-96.
- Rezić, L. (2006). Emocionalni razvoj djeteta Kako pomoći djetetu da se snađe s onim što se događa u njemu i oko njega?. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima* 12 (45), 7-9.
- Schonert-Reichl, K. A. (2017). Social and emotional learning and teachers. *The Future of Children* 27(1), 137-155.
- Skura, M., Świdarska, J. (2021). The role of teachers' emotional intelligence and social competences with special educational needs students. *European Journal of Special Needs Education* 37 (3), 1-16.
- Šimić Šašić, S. (2016). Odnos nastavnik-učenik: sličnosti i razlike s obzirom na dob učenika te efekti na učenje. U V. Bilić; S. Bašić (ur.) *Odnosi u školi: prilozi za pedagogiju odnosa*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 98-133.

- Vranjican, D., Prijatelj, K., Kucalo, I. (2019). Čimbenici koji utječu na pozitivan socio-emocionalni razvoj djece. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju* 160 (3-4), 319-338.
- Živanović, S.; Preučica, R.; Lepičnik, J. (2022). Pedagoške kompetencije učitelja osnovnoga obrazovanja. *Hum: časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru* 17 (28), 119-147.